

Protocol Dyslexie

Aanpak bij leesproblemen, spellingproblemen en dyslexie

Het Kofschip
2023-2024

Inhoud

1 - INLEIDING	3
2 - DYSLEXIE IN HET KORT	3
WAT ZIJN DE OORZAKEN VAN DYSLEXIE	3
CO MORBIDITEIT.....	4
GEVOLGEN	4
3 - KENMERKEN DYSLEXIE	4
4 - ZORGNIVEAUS	4
4.1 - ZORGNIVEAU 1	5
4.2 - ZORGNIVEAU 2	5
4.3 - ZORGNIVEAU 3	5
4.4 - ZORGNIVEAU 4	6
5 - DIAGNOSTISCH ONDERZOEK EN DYSLEXIEVERKLARING	7
6 - STAPPENPLAN RISICOLEZERS EN –SPELLERS	9
7 - ANALYSE TOETSGEGEVENS.....	10
8 - SPECIALE MAATREGELEN EN HULPMIDDELEN.....	11
9 - MEERTALIGHEID EN DYSLEXIE	11
10 - BIJLAGEN	13
10.1 BIJLAGE 1 - HANDLEIDING TOETSEN ANALYSEREN MBT PROTOCOL DYSLEXIE	13
10.2 BIJLAGE 2 – DYSLEXIEKAART.....	14
10.3 BIJLAGE 3 – TOETSKALENDER HET KOFCHIP.....	15
10.4 BIJLAGE 4 – FORMAT LEERLING DOSSIER.....	16
10.5 BIJLAGE 5 – STAPPENPLAN GROEP 1/2	20
10.6 BIJLAGE 6 – STAPPENPLAN GROEP 3.....	21
10.7 BIJLAGE 7 – STAPPENPLAN GROEP 4.....	22
10.8 BIJLAGE 8 – STAPPENPLAN GROEP 5 TOT EN MET 8.....	23
10.9 BIJLAGE 9 – AANVULLENDE INFORMATIE GROEP 1-2	24
10.10 BIJLAGE 10 – AANVULLENDE INFORMATIE GROEP 3	26
10.11 BIJLAGE 11 – AANVULLENDE INFORMATIE GROEP 4	28
10.12 BIJLAGE 12 – AANVULLENDE INFORMATIE BOVENBOUW	30

1 - INLEIDING

In Nederland heeft ongeveer tien procent van de leerlingen op de basisschool moeite met leren lezen en spellen. Ongeveer drie procent van deze leerlingen heeft problemen met lezen en spellen als gevolg van dyslexie. Goed kunnen lezen en spellen is belangrijk om te kunnen functioneren in onze geletterde maatschappij. Zonder opleiding kom je tegenwoordig lastig aan het werk. In de laatste jaren van de twintigste eeuw is er een serieus begin gemaakt met het terugdringen van het functioneel analfabetisme in Nederland. Terugkijkend op deze periode mag geconstateerd worden dat voorkomen beter is dan genezen: wanneer kinderen met preventieve maatregelen beter kunnen worden voorbereid op datgene wat ze gaan leren, dan kunnen ze beter meedoen in de klas en vallen ze minder uit. Alles begint met goed onderwijs. De algemene doelstelling van de begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen en dyslexie is het bereiken van een zo hoog mogelijk niveau van functionele geletterdheid.

Het dyslexieprotocol van Het Kofschip is geschreven aan de hand van de landelijk ontwikkelde dyslexieprotocollen (Expertisecentrum Nederlands), en geeft houvast bij het stap voor stap opsporen van lees- en spellingproblemen, het signaleren van dyslexie, het bieden van de juiste hulp en het begeleiden van dyslectische leerlingen.

2 - DYSLEXIE IN HET KORT

De definitie die wij binnen het onderwijs hanteren is de definitie van het SDN (Stichting Dyslexie Nederland):

'Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en/of vlot toepassen van het lezen en/of het spellen op woordniveau'.

Onder hardnekkig probleem wordt het volgende verstaan: 'Het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau en/of spelling ligt significant lager, gegeven diens leeftijd en omstandigheden, dan wordt gevraagd. Er is een bepaalde mate van didactische resistentie als het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau (zonder gebruik te kunnen maken van een tekst) blijft bestaan ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening'. De schattingen over het percentage dyslectici lopen uiteen van 1%-3,5%.

WAT ZIJN DE OORZAKEN VAN DYSLEXIE

De lees-/spellingsproblemen zijn een gevolg van een onvolledig en/of moeizame automatisering van het lees-/spellingproces. De problemen spitsen zich toe op het vlot herkennen van de klankstructuur van woorden en het omzetten van schrift in een corresponderende klankcode. Kinderen met dyslexie, lezen en spellen vaak langzaam en maken soms ook veel fouten. De problemen nemen toe naarmate de lees- of spellingtaak complexer wordt en bij tijdsdruk of spanning. Veel kinderen bij wie dyslexie wordt vastgesteld, hebben problemen met het snel ophalen van informatie uit het langetermijngeheugen. Benoemsnelheid is dus een goede voorspeller voor leesproblemen. De precieze oorzaak van dyslexie is wetenschappelijk nog niet aangetoond. Wel is er sprake van een erfelijke component. Als een ouder dyslectisch is, heeft het kind ongeveer 40% kans er ook aanleg voor te hebben.

CO MORBIDITEIT

Dyslexie komt vaak voor in combinatie met andere leerstoornissen, zoals dyscalculie, ADHD, motorische stoornissen (DCD) en spraak-/taalstoornissen. Als twee stoornissen meer dan gemiddeld gelijktijdig voorkomen, noemt men dit co morbiditeit. Wanneer er één stoornis is vastgesteld, is het belangrijk dat de andere niet over het hoofd wordt gezien en dat niet alle problemen aan de ene stoornis worden toegekend. Elke stoornis heeft een specifieke aanpak nodig. Voor dyslexie is deze gericht op lees- en spellingstaken.

GEVOLGEN

De mogelijke gevolgen van dyslexie kunnen groot zijn. Een laag leestempo leidt soms tot problemen met begrijpend lezen. De ontwikkeling van de woordenschat kan achterblijven doordat kinderen minder lezen. Ook kan het gevolgen hebben voor het schrijven van teksten waardoor bijv. het uitwerken van verhalen/ ideeën achterwege blijft. Dyslexie heeft invloed op het hele cognitieve functioneren, op de informatieverwerking en, indien laat gesignaleerd, op de sociaal-emotionele ontwikkeling. Lees-/spellingproblemen kunnen voor de nodige frustratie zorgen. Deze frustratie kan tot uiting komen in emotionele problemen of in gedragsproblemen. Het niet goed kunnen lezen en/of spellen heeft invloed op het gevoel van eigenwaarde en kan ertoe leiden dat de lees- en schrijfmotivatie van de leerling afneemt.

3 - KENMERKEN DYSLEXIE

Dyslecten kunnen zich onderscheiden door:

- Trage verwerking van (talige) informatie als gevolg van een algemeen automatiseringsprobleem
- Niet begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord wel weten. Dit komt doordat dyslecten moeite hebben met het plannen en vasthouden van de volgorde van denkstappen
- Moeite met het onthouden van meervoudige instructies. Dit heeft te maken met het feit dat dyslecten vaak een beperkt kortetermijngeheugen hebben.
- Moeite met het onthouden of ophalen van namen uit het geheugen
- Moeite met het overschrijven van het bord en het opschrijven van informatie die wordt gedikteerd door de leerkracht
- Woordvindingsproblemen

4 - ZORGNIVEAUS

Binnen ons dyslexieprotocol werken we met 4 zorgniveaus op het gebied van lezen, leesproblemen en dyslexie.

- Zorgniveau 1: Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband
- Zorgniveau 2: Extra zorg in de groepssituatie door de groepsleerkracht
- Zorgniveau 3: Specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de zorgspecialist in de school
- Zorgniveau 4: Diagnostiek en behandeling in zorginstituut

Wat houden de diverse zorgniveaus voor de praktijk in:

4.1 - ZORGNIVEAU 1

Met goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband kunnen bij een groot deel van de leerlingen lees- en spellingproblemen worden voorkomen.

De leerkracht op Het Kofschip:

- Werkt doelgericht, heeft een goed klassenmanagement,
- Handelt effectief via directe instructie: (taakgericht, expliciete instructie, oefenen op letter-, woord-, zins-, en tekstniveau, schrijven van letters en woorden, herhaald aanbod, systematisch, aandacht voor feedback en motivatie),
- Maakt effectief gebruik van een methode en roostert voldoende leertijd in (leeskilometers maken),
- Weet hoe om te gaan met verschillen tussen leerlingen. Na de groepsinstructie gaat de groep de leerstof zelfstandig verwerken, waardoor de leerkracht tijd heeft om de risicoleerlingen extra instructie te geven. Deze instructie kan ook op een ander moment gedurende de dag gegeven worden. Dit wordt ook wel begeleide inoefening genoemd. Risicokinderen krijgen dus groepsinstructie én verlengde instructie,
- Hanteert directe instructiemodel:
  - Dagelijkse en periodieke terugblik: Leerlingen nemen actief nieuwe kennis op en koppelen aan wat ze al weten
  - Presentatie van nieuwe inhoud
  - Begeleide inoefening van vaardigheden
  - Individuele verwerking met regelmatige feedback: Leerlingen worden zich bewust van hun eigen leerproces, waardoor ze steeds beter in staat zullen zijn dat proces te sturen en zelfstandig te leren
- Maakt groepsplannen en, eventueel, individuele handelingsplannen en evalueert deze,
- Biedt een stimulerende leeromgeving (rijk aanbod van interessante teksten, stillezen, modelgedrag),
- Werkt in een doorgaande lijn (aansluitend aanbod groep 1 t/m 8 en aansluitend op het niveau van de kinderen).

4.2 - ZORGNIVEAU 2

Herhaling van de instructie en extra oefenen moeten tot gevolg hebben dat het kind weer volledig van het groepsniveau kan profiteren. Aandachtspunten voor verlengde instructie zijn:

- Doel van de verlengde instructie is het behalen van het groepsniveau;
- Herhaling, oefenen en pre-teaching kenmerken dit niveau;
- Dezelfde methode wordt gebruikt in de rest van de groep;
- Minstens 15 minuten per dag vindt er verlengde instructie plaats;
- Tijdens de verlengde instructie functioneert de groepsleerkracht sterk als model en laat de kinderen veel oefenen en toepassen;
- In overleg met IB'er of taalspecialist kan er gekozen worden om Bouw! in te zetten.

4.3 - ZORGNIVEAU 3

Specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de zorgspecialist in de school:

Voor een aantal leerlingen is extra intensivering van het lees-en spellingonderwijs nodig. De interventie is een aanvulling op de gewone les, waarbij de leerling ook verlengde instructie krijgt (zorgniveau 2). Deze specifieke interventie wordt individueel of in een klein groepje aangeboden.

Concreet moet je denken aan:

- Zeer intensieve begeleiding met een aanvullend leesprogramma;
- Intensieve en systematische aanpak door het inzetten van een specifieke interventie;
- 3x 20 minuten (of in ieder geval in totaal 60 minuten) per week begeleiding. (Liefst individueel en anders in een groepje van maximaal vier kinderen)
  - In geval van begeleiding in groepjes: de meerwaarde van de groepsvorming dient helder te zijn. Hoe wordt de groep ingezet en welke processen worden daarmee gestimuleerd? Dit dient in het handelingsplan tot uitdrukking te komen;
- Hulp gericht op de hiaten in de ontwikkeling van vaardigheden van de individuele leerling. Een nulmeting kan bestaan uit een kwalitatieve en kwantitatieve analyse van het leesgedrag met niveautoetsen als AVI, DMT en toetsen voor deelvaardigheden;
- Werken met een effectieve remediërende aanpak. Het gaat om de aanpak (die moet evidence based zijn), niet om het te gebruiken oefenmateriaal;
- Na een periode van 10 tot 12 weken vindt er een tussenmeting plaats. Deze meting laat zien of de extra begeleiding effect heeft gehad en kan leiden tot aanpassing van de begeleiding. De intensieve begeleiding wordt voortgezet tot aan het volgende hoofdmeetmoment, waarna een evaluatie volgt;

Enkele geschikte interventieprogramma's die op Het Kofschip gebruikt worden zijn:

- **Bouw!** Bouw! is het unieke computergestuurde interventieprogramma waarmee leesproblemen bij risicoleerlingen in groep 2 t/m 4 voorkomen kunnen worden. Het kind leert en de tutor (volwassene zoals ouder) stuurt waarbij het programma bijhoudt wat een kind beheerst en wat de volgende stap moet zijn. Ouders kunnen thuis hier ook mee aan de slag.
- **Connect Klanken en Letters** (aanvang groep 3): gericht op het verbeteren van het klankbewustzijn, de letterkennis en de elementaire leeshandeling
- **Connect Woordherkenning** (vanaf februari groep 3): gericht op het verbeteren van de woordherkenning van woorden met medeklinker clusters en meerlettergrepige woorden.
- **Connect Vloeiend lezen** (vanaf groep 4): Leeskilometers maken en het komen tot vloeiendheid. Ter bevordering van deze vloeiendheid wordt gebruik gemaakt van herhaald lezen. Binnen een Connectsessie wordt een tekst meerdere malen gelezen.
- **Ralfi**: Ralfi (vanaf groep 5) is een methodiek om de leesvaardigheid te verbeteren bij kinderen, bij wie het lezen niet versnelt of automatiseert. De leerkracht of leesspecialist leest een tekst interactief voor, waarbij gebruik wordt gemaakt van open vragen. De leerlingen wijzen bij. De moeilijke of onbekende woorden uit de vorige sessies kunnen terug komen. Twee moeilijke woorden worden besproken. Daarna lezen de leerlingen de tekst hardop in koor, waarbij de leerkracht of leesspecialist meeleest. Tot slot lezen de leerlingen de tekst in duo's om en om. De leerkracht of leesspecialist loopt rond en observeert.

4.4 - ZORGNIVEAU 4

Diagnostiek en behandeling in zorginstituut:

Een leerling komt in aanmerking voor een dyslexieonderzoek als blijkt dat een kind ondanks alle hulp, op drie achtereenvolgende toets momenten voor technisch lezen (DMT) op E-niveau (laagste 10%).

Zie voor meer informatie <https://dyslexiecentraal.nl/sites/default/files/media/document/2021-09/Brief%20implementatie%20PDDb%203.0%20-%20leesspecialist.pdf>

Hier zijn een paar voorwaarden aan verbonden:

- Kinderen in de leeftijd van 7 tot en met 12 jaar kunnen aangemeld worden.
- Voor de leerling moet gedurende minstens zes maanden een handelingsplan voor lezen/spelling zijn uitgevoerd, waarna de vooruitgang onvoldoende is. Dus ondanks die extra hulp presteert het kind nog op E-niveau.
- De school heeft op basis van bovenstaande een gegrond vermoeden dat sprake is van ernstige, enkelvoudige dyslexie. Enkelvoudig houdt in dat de vergoedingsregeling niet geldt als de kinderen naast dyslexie ook nog een andere stoornis hebben waarvoor ze behandeld worden of zouden moeten worden behandeld.
- Kinderen met ADHD waarbij de problemen onder controle zijn door het gebruik van medicatie kunnen wel worden aangemeld. De onderzoekers bepalen of het kind voldoende didactisch toegankelijk is voor de behandeling.

Het uiteindelijke doel van het lees- en spellingonderwijs is functionele geletterdheid. Met dit niveau kan een leerling zich redelijk redden in de geletterde maatschappij.

5 - DIAGNOSTISCH ONDERZOEK EN DYSLEXIEVERKLARING

Hoe wordt dyslexie vastgesteld?

Wanneer een gedegen aanpak op zorgniveau 3 niet tot het beoogde resultaat leidt, is er mogelijk sprake van dyslexie en komt de leerling mogelijk in aanmerking voor een onderzoek naar dyslexie. Deze orthopedagoog/psycholoog zal op basis van de informatie die de school aanlevert bepalen of er voldoende aanleiding is om psychologisch onderzoek uit te voeren. Als er onderzoek wordt gedaan, zal de specialist op basis van de onderzoeksresultaten een advies uitbrengen aan de school over de begeleiding van de leerling. In overleg met de school en de ouders kan ook worden gekozen voor een periode van specialistische behandeling. Deze extra begeleiding behoort tot zorg op niveau 4. Sinds 1 januari 2009 is de vergoedingsregeling dyslexie van kracht. Diagnostiek en behandeling van ernstige, enkelvoudige dyslexie zijn in het basispakket van de zorgverzekering opgenomen. Vanaf 2013 komen alle leerlingen in het primair onderwijs van 7 jaar en ouder in aanmerking voor vergoede diagnostiek en behandeling, mits zij voldoen aan de voorwaarden die de regeling stelt. De leerkracht of leesspecialist/IB'er moet het vermoeden van ernstige dyslexie onderbouwen met een leerling-dossier om er zeker van te zijn dat alleen die leerlingen worden doorverwezen bij wie sprake is van een (ernstige) achterstand en didactische resistentie:

Achterstand: het niveau van de leerling ligt significant onder het niveau dat op basis van leeftijd en gevolgd onderwijs mag worden verwacht. De achterstand wordt aangetoond met behulp van toets uitslagen uit het leerlingvolgsysteem.

Didactische resistentie: de achterstand blijft bestaan, ondanks oefening en intensieve en systematische begeleiding. Met behulp van handelingsplannen wordt aangetoond dat er goede begeleiding is geboden, maar dat deze geen of slechts beperkt effect heeft gehad.

De ernst van het probleem onderbouwt de school door aan te tonen dat op drie achtereenvolgende meetmomenten sprake is van een achterstand, ondanks voldoende begeleiding in de tussenliggende

perioden (twee achtereenvolgende interventieperioden van elk minimaal 12 effectieve weken). Een leerling mag in het kader van de vergoedingsregeling doorgestuurd worden naar de zorg wanneer hij volgens de norm tot de zwakste 10% op lezen behoort of wanneer hij tot de zwakste 16% op lezen en de zwakste 10% op spelling gerekend kan worden. Dit houdt concreet in dat leerlingen met een E-score op lezen en leerlingen met een D-score op lezen en een E-score op spellen, mits vastgesteld op minimaal 3 achtereenvolgende meetmomenten en na aanbod van extra begeleiding, doorgestuurd kunnen worden naar de zorg. ([zie bijlage 1](#))

Met het leerling-dossier kunnen ouders vervolgens hun kind aanmelden bij een gekwalificeerde specialist voor diagnostisch onderzoek.

De diagnosticus beoordeelt of het vermoeden van ernstige dyslexie gerechtvaardigd is op basis van het leerlingdossier. Uit het dossier moet blijken dat de school voldoende inspanningen heeft geleverd om de lees/spellingachterstand te verhelpen.

Als ook de diagnosticus ernstige dyslexie vermoedt, volgt een diagnostisch onderzoek om vast te stellen of er daadwerkelijk sprake is van ernstige, enkelvoudige dyslexie. De diagnosticus beslist vervolgens of behandeling gewenst is en zo ja, welke behandeling het meest adequaat is. Als uit het onderzoek blijkt dat de leerling geen ernstige, enkelvoudige dyslexie heeft, wordt het onderzoek wel vergoed maar komt de leerling niet in aanmerking voor vergoede behandeling.

Bij doorverwijzing naar de externe zorg is het van belang dat de ernst van het lees-/spellingprobleem aangetoond kan worden. In een leerling-dossier wordt het vermoeden van ernstige, enkelvoudige dyslexie onderbouwd.

Het dossier ([bijlage 4](#)) bestaat uit de volgende onderdelen:

- Basisgegevens uit het leerlingvolgsysteem
- Beschrijving van het lees-/spellingprobleem
- Signalering van lees-/spellingproblemen: datum, toets (criteria, score), naam van diegene die de toets heeft afgenomen
- Omschrijving van de extra begeleiding (doelen, duur, inhoud, organisatievorm, begeleider)
- Resultaten van de extra begeleiding en beschrijving van gebruikte toetsen en normering - Vaststelling toenemende achterstand ten opzichte van de normgroep, met vermelding van gebruikte toetsen en normcriteria
- Argumentatie voor het vermoeden van ernstige dyslexie: aantonen van didactische resistentie na geboden begeleiding van voldoende intensiteit en kwaliteit
- Indien bekend, vermelding en beschrijving van eventuele andere (leer)stoornissen

Als de diagnose dyslexie wordt gesteld, dan stelt de deskundige een dyslexieverklaring op. Deze verklaring geeft recht op verschillende faciliteiten in het onderwijs. Een dyslexieverklaring is onbeperkt geldig. Als de situatie van een kind verandert, kan wel een aanpassing van de adviezen over hulpmiddelen nodig zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de overgang van basis- naar voortgezet of gespecialiseerd onderwijs.

Leerlingen met een dyslexieverklaring leggen, in overleg met leerkracht en IB'er afspraken over het gebruik van eventuele hulpmiddelen, vast op een dyslexiekaart (zie [bijlage 2](#)).

Wanneer er gekozen wordt voor een dyslexiebehandeling door een externe behandelaar, is het belangrijk dat de leerkracht, de behandelaar en de ouders voor een goede afstemming zorgen. Dat betekent dat er regelmatig overleg moet plaatsvinden over het tijdstip van de behandeling, de inhoud en de voortgang. Een bezoek aan een erkende behandelaar van dyslexie geldt als geoorloofd verzuim en mag, in overleg, onder schooltijd plaatsvinden.

6 - STAPPENPLAN RISICOLEZERS EN –SPELLERS

Voordat er bij een leerling mogelijk dyslexie kan worden vast gesteld, is het van belang om een grondige onderbouwing te hebben zodat alle lees/spellingsproblemen kunnen worden uitgesloten.

Stappenplan risicolezers en -spellers

Stap 1   • Signalering uitval op basis van resultaten Cito Spelling, AVI en DMT in combinatie met methode toetsen   • Leerkracht maakt een analyse van de gemaakte fouten   • Handelingsplan schrijven voor 10-12 weken   • Ondersteuning van IB'er en/of taalspecialist.   • Screening sowieso voor groepsbespreking   <i>Verantwoordelijkheid ligt bij de leerkracht</i> <i>Zorgniveau 2</i>
Stap 2   • Handelingsplan wordt opgenomen in leerling dossier ParnasSys   • Ouders worden op de hoogte gesteld.   <i>Verantwoordelijkheid ligt bij de leerkracht</i>
Stap 3!   • Aan de slag met handelingsplan voor in eerste instantie 10-12 weken   • Leerling is aantoonbaar meegenomen in de 'intensief groep' van het groepsplan voor het lees/spellingonderwijs   <i>Verantwoordelijkheid ligt bij de leerkracht, met ondersteuning door IB'er en/of taalspecialist</i> <i>Zorgniveau 2, mogelijk al opschalen naar niveau 3</i>
Stap 4!   • De hoofd- en tussenmetingen, zoals beschreven in het dyslexieprotocol, worden nauwgezet gevolgd en de uitkomsten van de metingen worden in het leerling dossier vastgelegd.   • (De methode toetsen mogen niet officieel meetellen maar geven wel een beeld over de groei).   <i>Verantwoordelijkheid ligt bij de leerkracht, met ondersteuning door IB'er en/of taalspecialist</i>
Stap 5!   • Interventies worden geëvalueerd en bijgesteld

• Resultaat behaald? Mogelijk nieuwe periode van 10-12 weken   • Resultaat niet gehaald? Start zorgniveau 3, te weten: ○ Zeer intensieve begeleiding met een aanvullend lees/spellingsprogramma;   ○ Intensieve en systematische aanpak door het inzetten van een specifieke interventie;   ○ 3x 20 minuten (of in ieder geval in totaal 60 minuten) per week begeleiding.   <i>Gezamenlijke verantwoordelijkheid van leerkracht en IB'er/taalspecialist. Er vindt onderlinge afstemming plaats.</i>
Stap 6   • Evaluatie Cito gegevens, mogelijk start onderzoek   • Dyslexie onderzoek wordt pas gestart indien leerling op 3 achtereenvolgende toets momenten het volgende heeft gescoord: ○ Een E voor technisch lezen (DMT)   ○ Een D voor technisch lezen (DMT) i.c.m. een E voor spelling   <i>Verantwoordelijkheid ligt bij IB'er in combinatie met leerkracht</i> <i>Aanvang zorgniveau 4</i>
Stap 7   • Aanvraag dyslexieonderzoek door ouders naar aanbieder m.b.v. leerlingdossier.   <i>Verantwoordelijkheid ligt bij IB'er in combinatie met leerkracht</i> <i>Zorgniveau 4</i>
Stap 8   • Aanbieder beoordeelt aanvraag en doet aanvullend onderzoek.   <i>Verantwoordelijkheid ligt bij IB'er in combinatie met leerkracht</i> <i>Zorgniveau 4</i>

!= Let op! Stappen 3 en 4 zijn wellicht de belangrijkste stappen in dit plan. Deze moeten goed worden doorlopen en geregistreerd alvorens de door kunt gaan. Doorloop je deze niet (goed genoeg) dan begin je weer van vooraf aan. Je verliest hier zo 2x 6 weken mee!

In [bijlage 5 – 8](#) treft u de stappenplannen per groep aan.

Vanaf [bijlage 9](#) treft u aanvullende informatie per groep aan.

7 - ANALYSE TOETSGEGEVENS

Bij het analyseren van de DMT-toetsgegevens is het niet alleen van belang om naar de totaalscore te kijken, maar ook naar de resultaten per kaart (snelheid van het lezen, accuratesse, moeite met specifieke letters en/of klankcombinaties). En is er een verschil tussen de AVI- en DMT-score.

Wanneer een leerling teksten beter leest dan losse woorden, zou hij zijn gebrekkig decodeervaardigheid kunnen compenseren met een radende leesstrategie.

Maar ook valt er te denken aan het afnemen van een luistertoets bij uitval bij begrijpend lezen.

Luisterbegrip kan meer duidelijkheid geven over de toets begrijpend lezen. Haalt met een hoge score op luistervaardigheid, dan is dit een indicatie dat de problemen te wijten zijn aan de beperkte

(technische) leesvaardigheid (en dus niet aan een zwak taalbegrip of beperkte woordenschat wat het begrijpend lezen bemoeilijkt).

De IB'er en/of taalspecialist kan helpen bij het analyseren van de toetsgegevens.

8 - SPECIALE MAATREGELEN EN HULPMIDDELEN

Leerlingen met ernstige leesproblemen of dyslexie hebben speciale maatregelen nodig om het onderwijs op hun niveau te kunnen volgen, geen achterstand op te lopen en emotioneel niet ontmoedigd te raken door het trage leestempo en de vele spellingfouten. Gebruik van hulpmiddelen vervangt niet de ondersteuning en begeleiding. Wel kan het een remediërend effect hebben, de zelfredzaamheid bevorderen, het competentiegevoel versterken en leerlingen motiveren om te blijven lezen/ schrijven.

Welke leerlingen komen in aanmerking voor speciale maatregelen?

Alle kinderen met een dyslexieverklaring kunnen op Het Kofschip in aanmerking komen voor speciale maatregelen. Deze maatregelen worden vastgelegd op de dyslexiekaart. Aan het begin van ieder schooljaar wordt opnieuw bekeken of de afspraken nog van toepassing zijn.

De maatregelen zijn te onderscheiden in:

- Aanpassingen en vrijstellingen
  - Vrijstelling bij voorleesbeurten
  - Aanpassen van de beoordeling van spellingfouten
  - Gebruik van IntoWords (vanaf groep 6)
- Compensatie en dispensatie
  - Bijvoorbeeld een spellingcontrole op de computer of een ander hulpmiddel zoals IntoWords.
  - Ontheffing van bepaalde opdrachten. Zo kunnen bepaalde toetsen mondeling worden afgenomen in plaats van schriftelijk.

Er zijn veel elektronische hulpmiddelen ontwikkeld die de problemen met dyslexie kunnen compenseren. Het Kofschip beschikt over het programma 'IntoWords'. Middels dit programma kan een tekst voorgelezen worden door een voorleesstem. De zorg voor de boeken en de computers draagt de school. Ook leest dit programma zelf getypte tekst voor.

In overleg tussen school en ouders wordt gekeken in hoeverre het gebruik van deze apparatuur een bijdrage kan bieden aan de ontwikkeling van de vaardigheden van het kind. In de regel gebruiken we elektronische hulpmiddelen voornamelijk vanaf groep 6. In groep 3 t/m 5 is het voornaamste doel om leeskilometers te maken.

9 - MEERTALIGHEID EN DYSLEXIE

Kinderen die nog te weinig taalvaardig zijn in het Nederlands, hebben vaak onvoldoende kennis van de klankstructuur (fonologie), woord- en zinsopbouw (morphosyntaxis) en woordbetekenis (semantiek). De problemen die meertalige kinderen met bepaalde klanken ervaren hangen voor een belangrijk deel samen met de taal achtergrond van het kind. Zo kent het Turks geen lange en korte klanken (klinkers) en ook tweetekensklanken (au, eu etc.) komen niet voor. Het Arabisch kent minder

klinkers dan het Nederlands, waardoor Marokkaanse kinderen moeite ervaren met het herkennen en onderscheiden van Nederlandse klinkers.

Daarnaast hebben meertalige kinderen vaak onvoldoende inzicht in de morfologische structuur (woordstructuur) van het Nederlands wat leidt tot problemen met spellen. Zij hebben meer expliciete spellinginstructie nodig (ligt versus licht). Daarnaast missen zij vaak het taalgevoel dat helpt bij het toepassen van regels zoals de verlengingsregel voor het spellen van woorden die eindigen op een t-klank.

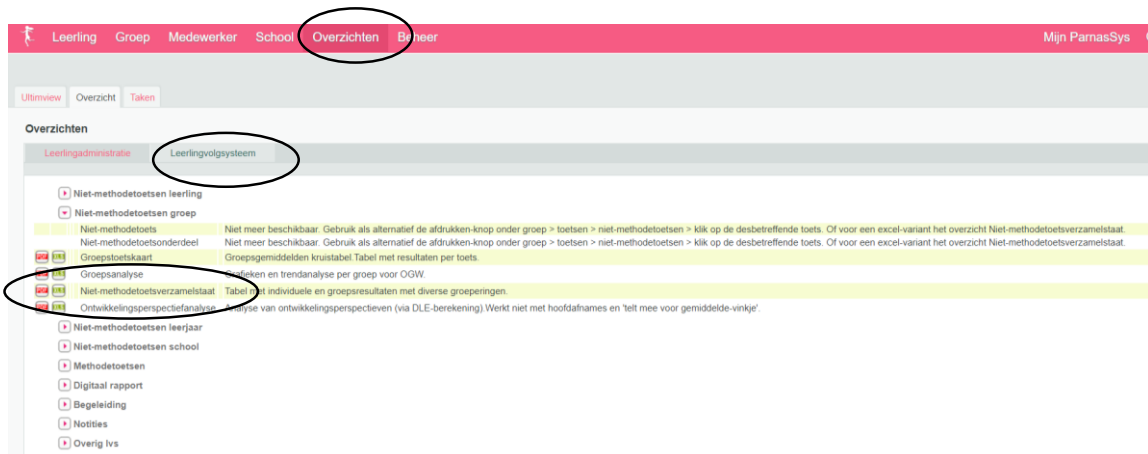
Belangrijk is het om te realiseren dat dyslexie zich niet beperkt tot één taal. Meertalige leerlingen met dyslexie hebben ook in de eigen moedertaal fonologische problemen. Om dyslexie te kunnen onderkennen bij meertalige leerlingen is het van belang om inzicht te hebben in de mondelinge beheersing van het Nederlands enerzijds en het verloop van het leesleerproces anderzijds.

10 - BIJLAGEN

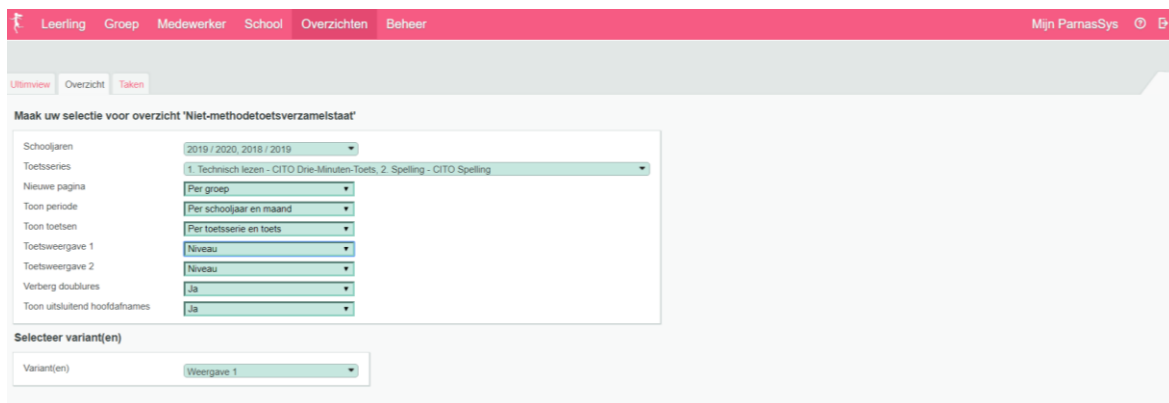
10.1 BIJLAGE 1 - HANDLEIDING TOETSEN ANALYSEREN MBT PROTOCOL DYSLEXIE

Handleiding toetsen analyseren mbt protocol dyslexie

1. Open Parnassys
2. Klik op Overzichten, dan bij leerlingvolgsysteem, en klik dan op niet methodetoetsen groep en niet-methodentoetsverzamelstaat. Klik daar op het PDF symbool.

3. Selecteer je groep
4. Selecteer de volgende onderdelen (zie printscreen)

5. Klik op bevestigen en open het document
6. Print uit en gebruik een marker om de leerlingen aan te geven die V scores hebben. Kijk daarna in Parnassys of de V-scores ook E scores zijn.
7. Gebruik dit formulier als praatpapier bij de groepsbespreking.

10.2 BIJLAGE 2 – DYSLEXIEKAART

Van: _____

Groep: _____

Datum: _____

De leerling heeft recht op de hieronder aangekruiste maatregelen:

- ☐ Voorlezen van toetsen
- ☐ Vergrote versie van toetsen
- ☐ Thuis voorbereiden van teksten van zaakvakken
- ☐ Mondelinge toetsen in plaats van schriftelijk (per toets in overleg)
- ☐ Niet meerekenen van spelling bij toetsen die niet over spelling gaan (maar wel aangeven in het werk)
- ☐ Meer tijd om toetsen te maken (1/3 van de tijd extra)
- ☐ Meer tijd om toetsen te leren, namelijk: .....
- ☐ Geen onvoorbereide leesbeurt in de klas
- ☐ Antwoorden aangeven in het opgavenboekje in plaats van op een apart formulier
- ☐ Gebruik mogen maken van hulpmiddelen als IntoWords
- ☐ Gebruik mogen maken van een rekenmachine bij sommen die niet met hoofdrekenen te maken hebben
- ☐ Werkstuk op de computer maken

Handtekening leerling:

Handtekening leerkracht:

10.3 BIJLAGE 3 – TOETSKALENDER HET KOFCHIP

	Sept	Okt	Nov	Dec	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul
DMT					M3 t/m M7			**		E3 t/m E7	
AVI					M3 t/m M8			**		E3 t/m E7	
Begr. lezen 3.0*					M4 t/m M8			**		E3 t/m E7	
Begr. luisteren					M3			**		E3	
Spelling 3.0					M3 t/m M8			**		E3 t/m E7	
Spelling werk- woorden 3.0					M7 t/m M7			**		E3 t/m E7	
PI dictee***					M4 t/m M7			**		M4 t/m M7	
Begrijpend luisteren ****					M4 t/m M8			**		E3 t/m E7	

* Begrijpend lezen E7 alleen bij onvoldoende groei of als extra meetmoment.

Begrijpend lezen E3 alleen bij leerlingen met avi E3 of hoger.

** Mogelijk hertoetsing als onderdeel van handelingsplan om succes interventies te bepalen

*** PI Dictee alleen als diagnostisch instrument, indien nodig, bij onvoldoende spellingresultaten om een beter plan te kunnen maken, of beginsituatie te bepalen.

**** Begrijpend luisteren: bij uitval op begrijpend lezen, als er meer inzicht nodig is.
Af laten nemen door onderwijsassistent.

Begrijpend Lezen	- Groep 3 en 4 werken in een opgavenboekje. - Groep 5 werkt met een opgavenboekje en een antwoordenblad. - Groep 6, 7 en 8 hebben een antwoordenblad, een opgavenboekje en een tekstboekje. Parnassys: Begrijpend lezen: Cito begrijpend lezen 3.0 voor de 3.0 toetsen
Spelling Niet-werkwoorden	Deze toetsen bestaan uit 2 woorddictees. Parnassys: Spelling: Cito spelling 3.0 voor de 3.0 toetsen
Spelling Werkwoorden	- Werkwoordspelling wordt alleen in groep 7 en 8 afgenomen. - Groep 7: werkwoordspelling wordt als twee dictees afgenomen. Leerlingen vullen hun antwoord in op een antwoordenblad. Parnassys: Cito spelling 3.0 werkwoorden
AVI	- Afnemen tijdens zowel de middentoetsen als de eindtoetsen - Afnemen in een rustige ruimte. - Geef een goede instructie vooraf (staat in handleiding map AVI-DMT). - AVI doortoetsen t/m instructie en/of frustratieniveau. - Als leerlingen bv een zin/woord overslaan: Geef dan even een aanwijzing ipv direct fout te rekenen. - Leerlingen die AVI-Plus hebben behaald, hoeven niet meer getoetst te worden. Parnassys: Technisch lezen: AVI Cito. Alleen beheersingsniveau hoeft te worden ingevoerd. Let op: leerlingen die AVI plus hebben behaald, ook invoeren.
DMT	- Afname volgens handleiding - De volgende versies worden afgenomen: (dit ter voorbereiding op de nieuwe DMT toetsen die gaan volgen) In januari: Versie A In juni: Versie B Parnassys: Technisch lezen: Cito drie-minuten-toets LOVS

Individueel handelingsplan

(sla in het kopje op om welke interventie het gaat, dus *handelingsplan kind XYZ, spelling, eerste interventie periode van tot*)

Betrokken personen

- Naam Leerkracht(en)
- Naam andere betrokkenen zoals ouders of onderwijsondersteuner.
- ouders geïnformeerd: ja/nee

Probleemomschrijving

- Citotoets
- Datum
- Vaardigheid
- Toets analyse /probleemomschrijving (vb. (intern) spellend lezen, bepaalde spelling categorieën waarbij je gemaakte 'fouten' categoriseert op oude fouten (uit vorige leerjaren) of nieuwe fouten (dit leerjaar)
- Observatie n.a.v. methode toetsen
- Conclusie voor begeleiding op zorgniveau 2/3 voor lezen/spelling

Doel

- Interventieperiode van .... tot ....
- SMART-omschrijving, denk aan vb. uitbreiden letterkennis, verbeteren leesaccuratesse, verhogen leestempo, beheersen regel open en gesloten lettergrepen

Aanpak

- Wat ga je doen
- Hoeveel keer per week (aantal keer en tijd per sessie vermelden)
- Met wie (met lk/onderwijsassistent/... en individueel of in kleine groep)
- Met welk materiaal:

Verslag uitvoering

Week 1

Gewerkt op ... met ....

Observatie / opvallende zaken

Week 2

Gewerkt op ... met ....

Observatie / opvallende zaken

Week 3

Gewerkt op ... met ....

Observatie / opvallende zaken

Week 4

Gewerkt op ... met ....

Observatie / opvallende zaken

Week 5

Gewerkt op ... met ....

Observatie / opvallende zaken

Week 6

Gewerkt op ... met ....

Observatie / opvallende zaken

Week 7

Gewerkt op ... met ....

Observatie / opvallende zaken

Week 8

Gewerkt op ... met ....

Observatie / opvallende zaken

Week 9

Gewerkt op ... met ....

Observatie / opvallende zaken

Week 10

Gewerkt op ... met ....

Observatie / opvallende zaken

Week 11

Gewerkt op ... met ....

Observatie / opvallende zaken

Week 12

Gewerkt op ... met ....

Observatie / opvallende zaken

Tussenevaluatie na week 6 (denk aan het opnieuw afnemen van de Cito-toets. Dit geeft een goede vergelijking)

- Evaluatie: (in overleg met IB en/of taalspecialist)
- Doelen (reeds) bereikt? Ja/nee
- Kwantitatieve analyse: (aantal fouten)
- Kwalitatieve analyse: (type fouten)
- Conclusie en advies: Moet de begeleiding worden aangepast? Op welke manier?

Evaluatie

- Citotoets
- Datum

- Resultaat

- Conclusie interventie vb. leerling heeft wel/minimaal/geen baat gehad bij de interventie van 12 weken. Leerling krijgt wel/geen extra begeleiding op zorg niveau 2/3

10.5 BIJLAGE 5 – STAPPENPLAN GROEP 1/2

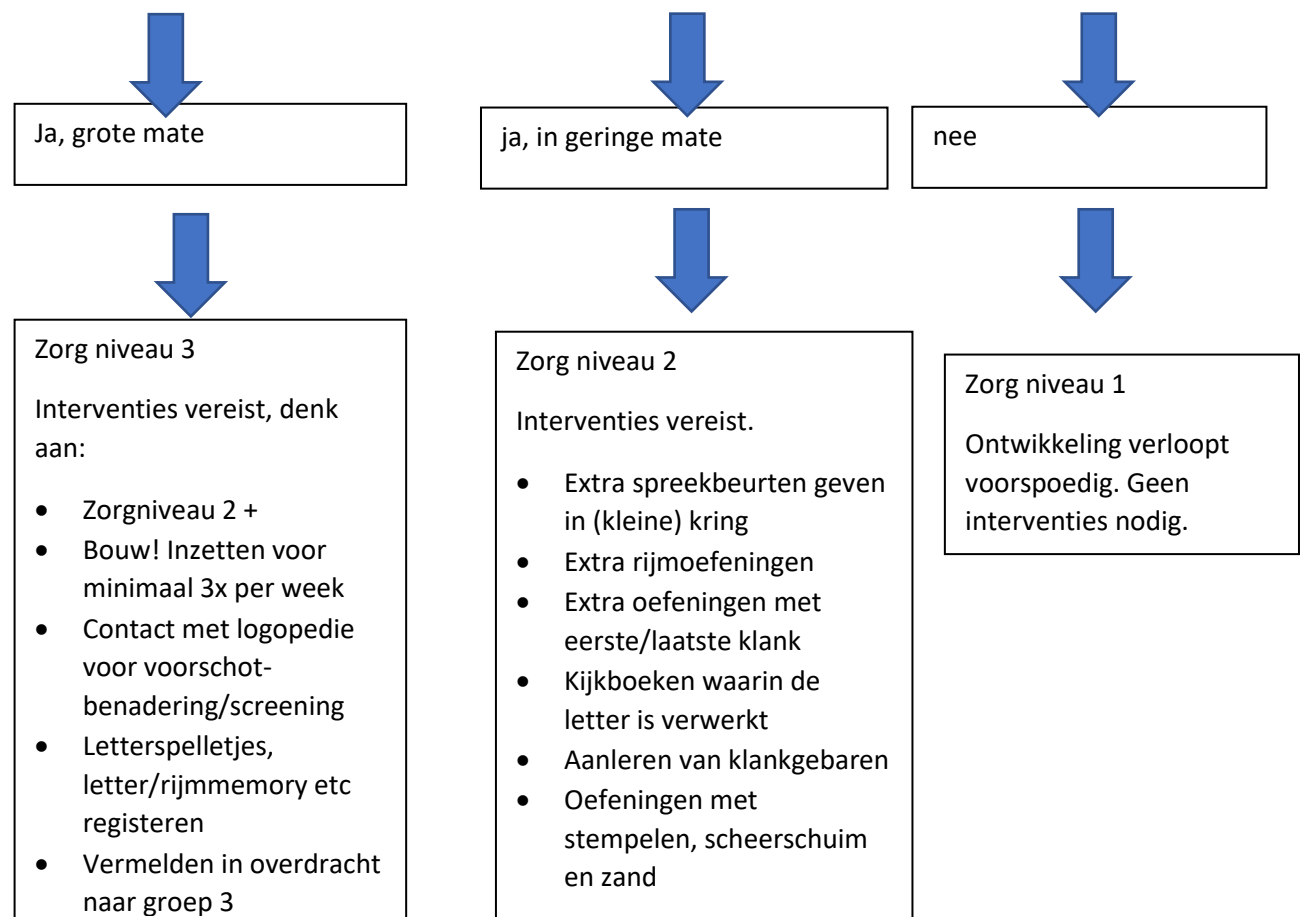
Groep 1/2

Is er gedurende de kleuterperiode sprake van:

- Een trage ontwikkeling van het spreken;
- Woorden verkeerd uitspreken;
- Slecht articuleren;
- Het kind aarzelt lang (3 – 5 seconden) voordat het wat zegt;
- Woorden omkeren;
- Het kind heeft moeite met het leren van nieuwe woorden of met het benoemen van bekende zaken;
- Het kind spreekt moeilijk verstaanbaar;
- Het kind begrijpt aanwijzingen of vragen niet;
- Het kan moeilijk aangeven wat hij wil of nodig heeft;
- Het kind kan simpele aanwijzingen niet volgen
- Een weinig geletterde thuisomgeving
- Gehoorprobleem
- Problemen met snel benoemen
- Voorkomen van dyslexie in de familie

Is er midden groep 2 sprake van:

- Geringe letterkennis
- Laag fonemisch bewustzijn

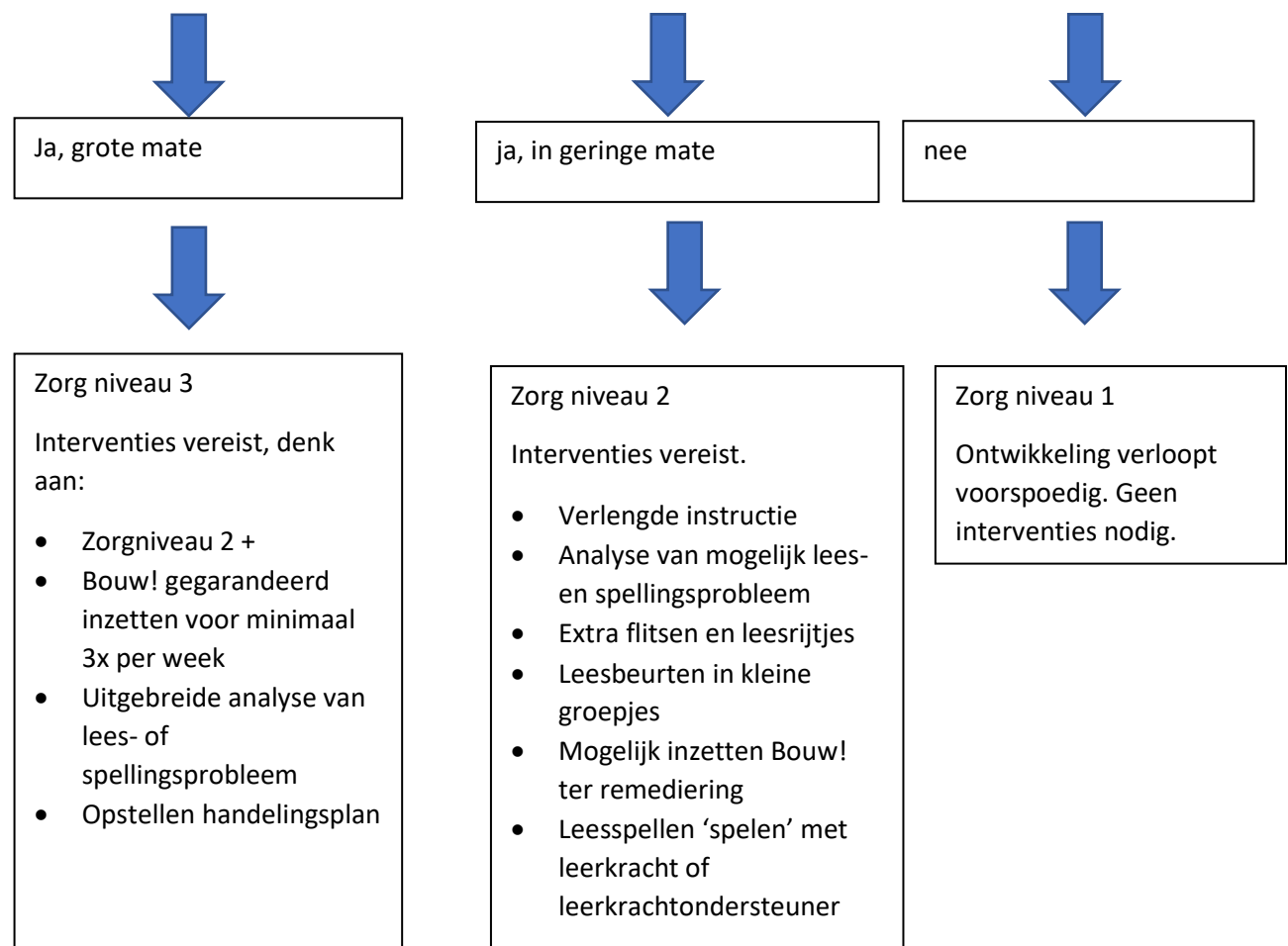

10.6 BIJLAGE 6 – STAPPENPLAN GROEP 3

Groep 3

Is er gedurende het jaar meerdere malen sprake van:

- Analyseren van woorden (hakken) in losse klanken verloopt traag en/of foutief
- Samenvoegen van losse klanken tot één woord (plakken) verloopt traag en/of foutief
- Aangeven van de positie van een klank in een woord lukt niet of verloopt moeizaam
- Hersynthetiseren van een woord als bepaalde klanken worden weggelaten of toegevoegd lukt niet of verloopt moeizaam
- Letters worden traag en/of foutief benoemd
- Woorden traag en/of foutief gelezen
- Lang spellend lezen of vroeg radend lezen
- Lezen van teksten verloopt niet vloeiend
- Woorden worden traag en/of fout gespeld
- Kennis van spellingsregels en –patronen wordt niet goed toegepast
- Schrijfactiviteiten worden moeizaam/traag uitgevoerd
- Spellingsregels worden niet/moeizaam geautomatiseerd
- Fouten worden niet gecorrigeerd door de leerling zelf

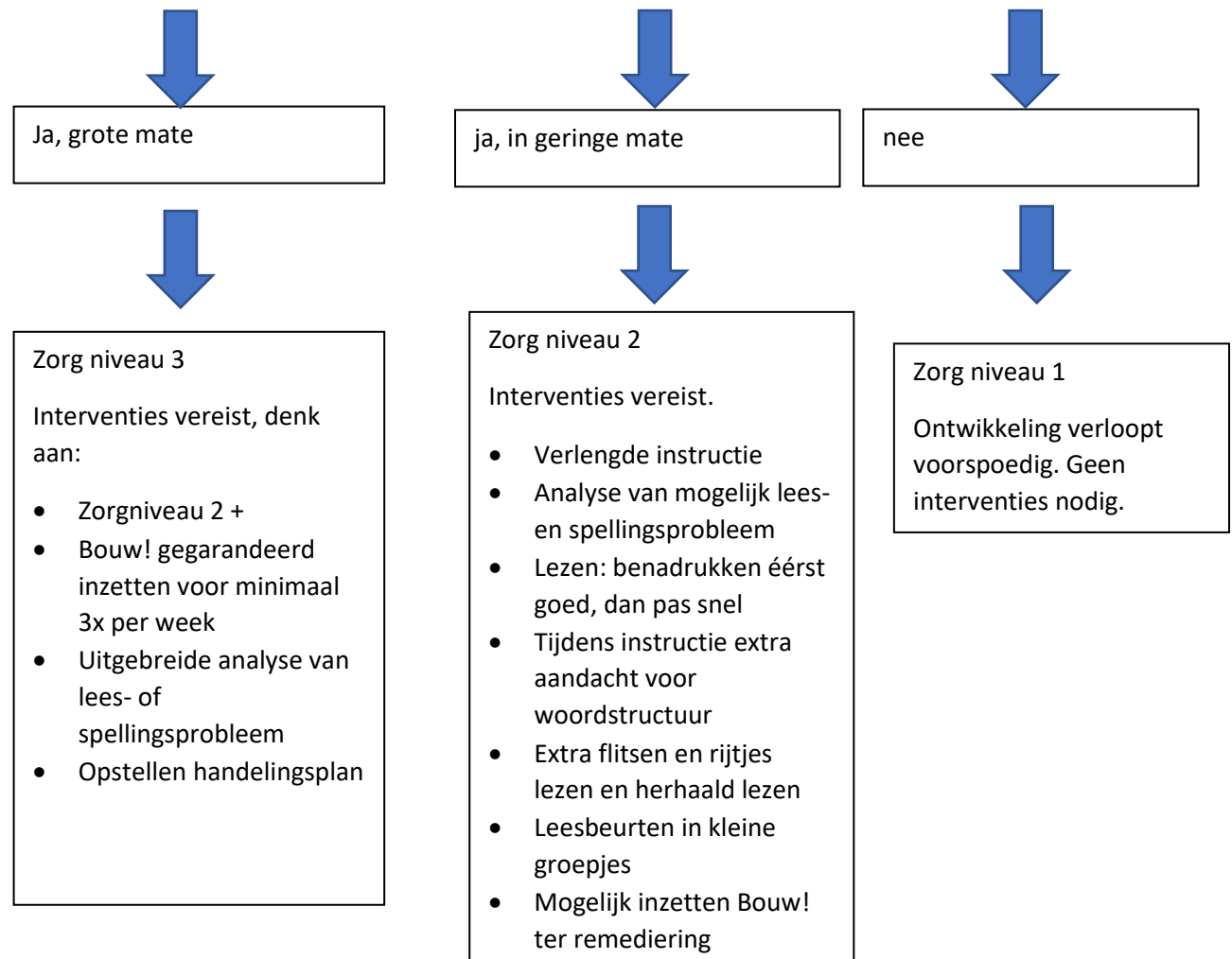

10.7 BIJLAGE 7 – STAPPENPLAN GROEP 4

Groep 4

Los van de overdracht vanuit groep 3, dient er in de eerste weken van groep 4 goed gekeken te worden naar zorgen op het gebied van:

- Hanteren van leesstrategieën (vloeiend, spellend, radend)
- Leessnelheid (t.o.v. groepsgenoten maar ook herhaalt de leerling vaak woorden)
- Gebruik van context informatie (illustraties, zonscontext)
- Problemen met het lezen van bepaalde woorden (en welke dan?)
- Uitspraak bij het hardop lezen
- Woordenschat
- Begrijpend lezen (leesbegrip bij begrijpend lezen, interpunctie, intonatie)
- Spelling (het schrijven van een verhaal, klank-letterkoppeling, hanteren spellingsregels)
- Metacognitieve vaardigheden (kan leerling zelf eigen fouten verbeteren?)
- Leesmotivatie

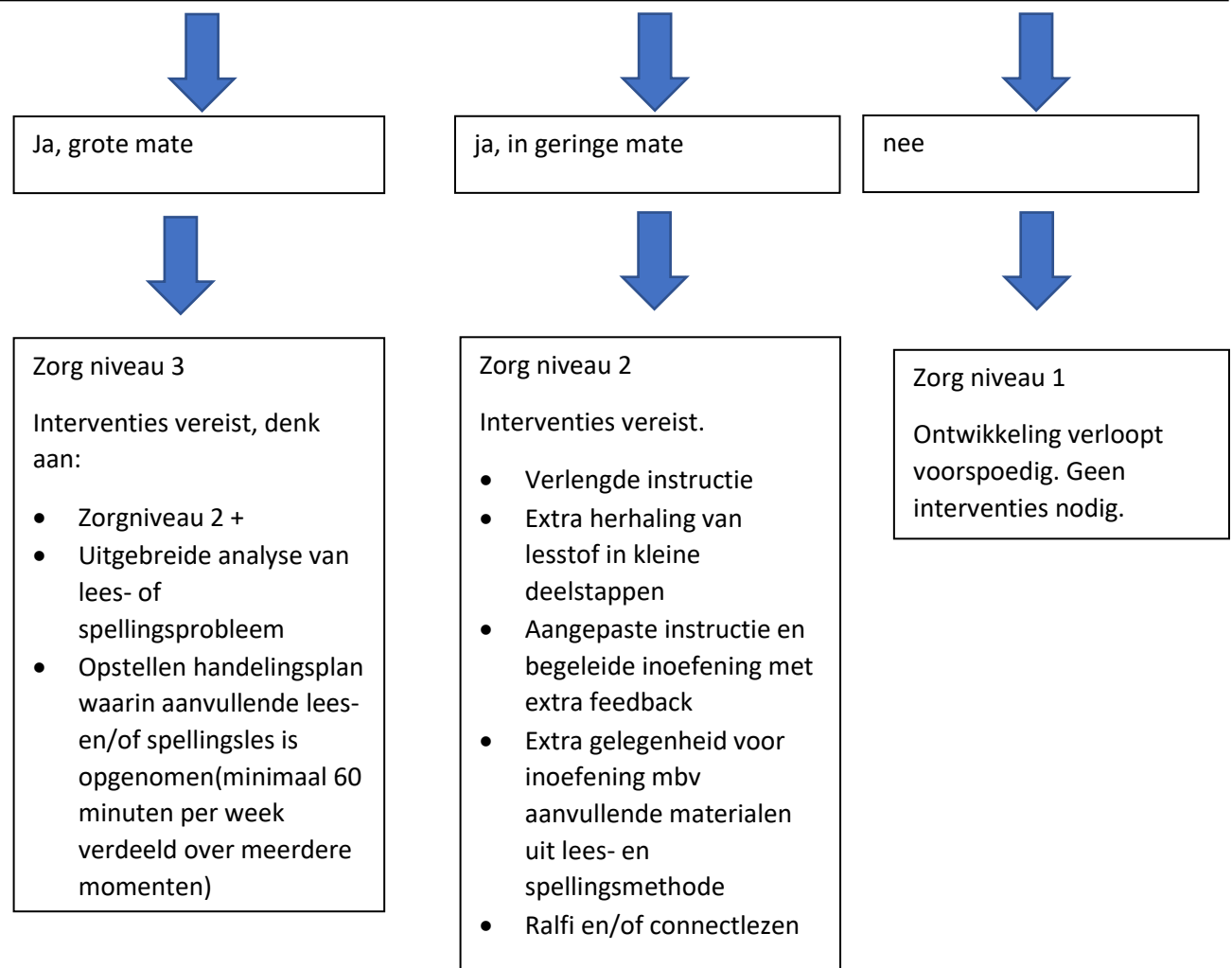

10.8 BIJLAGE 8 – STAPPENPLAN GROEP 5 TOT EN MET 8

Groep 5 tot en met 8

Er mogelijk sprake van een lees- en/of spellingsprobleem indien:

- Woorden worden traag en spellend gelezen
- Woorden worden radend gelezen
- Woorden worden fout gelezen (bijv. delen van woorden weglaten of woorden die hetzelfde klinken door elkaar halen)
- Lezen van teksten verloopt niet vloeiend
- (Stil)lezen van teksten bij andere vakken verloopt traag
- Vermijdingsgedrag bij en/of een hekel aan hardop lezen
- Woorden worden fout gespeld: verkeerde klank-letterkoppeling, weglaten/verwisselen/toevoegen van letters of lettergrepen of medeklinkerreductie (dus sch ipv schR)
- Woorden worden traag gespeld
- Kennis van spellingsregels en –patronen worden niet goed toegepast
- Schrijfactiviteiten worden moeizaam/traag uitgevoerd
- Spellingsregels worden niet/moeizaam in schrijfactiviteiten toegepast
- Fouten worden niet gecorrigeerd door de leerling zelf
- Geen inzicht in de opbouw van het spellingssysteem

10.9 BIJLAGE 9 – AANVULLENDE INFORMATIE GROEP 1-2

Kleuters leren vooral door spelen, ervaren en ontdekken. Op Het Kofschip worden de kleuters gestimuleerd om de wereld te ontdekken vanuit hun persoonlijke beleving en ontwikkeling. Er zijn volop mogelijkheden voor differentiatie.

Op Het Kofschip worden de leerlingen vanuit Kleuterplein en Kijk! geobserveerd en worden de resultaten daarvan geregistreerd.

LEESPROBLEMEN IN GROEP 1 EN 2

In de kleutergroepen kan nog niet gesproken worden over dyslexie omdat de leerlingen nog geen leesonderwijs ontvangen hebben. Toch kan in de kleuterperiode vastgesteld worden bij welke kinderen de ontwikkeling in geletterdheid dreigt te stagneren. Zo kunnen er leerlingen zijn die moeite hebben met het onthouden van de namen van hun klasgenootjes of het benoemen van de kleuren. Ook het moeilijk vinden om te rijmen of versjes niet goed kunnen onthouden, kunnen signalen zijn die goed opgepikt moeten worden. Voor deze kinderen komt het erop aan dat er tijdig stappen worden ondernomen om latere lees- en spellingproblemen tegen te gaan. Door tijdige signalering en interventie in de kleuterperiode kunnen bij veel leerlingen leesproblemen op latere leeftijd worden voorkomen, dan wel op tijd onderkend. Het is daarom belangrijk om in de kleutergroepen de ontwikkeling van geletterdheid goed in kaart te brengen en bij stagnatie extra begeleiding te bieden.

Signalen van een niet goed verlopende taalontwikkeling kunnen zijn:

- Een trage ontwikkeling van het spreken;
- Woorden verkeerd uitspreken;
- Slecht articuleren;
- Het kind aarzelt lang (3 – 5 seconden) voordat het wat zegt;
- Woorden omkeren;
- Het kind heeft moeite met het leren van nieuwe woorden of met het benoemen van bekende zaken;
- Het kind spreekt moeilijk verstaanbaar;
- Het kind begrijpt aanwijzingen of vragen niet;
- Het kan moeilijk aangeven wat hij wil of nodig heeft;
- Het kind kan simpele aanwijzingen niet volgen

HOE WORDT ER IN GROEP 1/ 2 OP HET KOFCHIP GESIGNALEERD:

Bij aanmelding bij de IB'er wordt nagegaan of er sprake is van één van de volgende risicofactoren:

- Taalarme omgeving
- Onvoldoende beheersing van het Nederlands
- Gehoorproblemen
- Spraak- taalstoornis waarbij één of beide ouders hadden/hebben problemen met het leren lezen en spelling, komt dyslexie in de familie voor?
- Signalen die zijn herkend door de peuterspeelzaal/kinderdagverblijf

In groep 2 wordt gebruik gemaakt van de leerlijnen van Kleuterplein. Daarin is de signaleringslijst kleuters opgenomen. (Gebaseerd op de signaleringslijst van: Smits, A.E.H. (2002).

Daarnaast wordt de aangepaste toets 'Letters benoemen voor kleuters' afgenomen. Deze toets is niet bedoeld om te bepalen met welke letters een leerling moeite heeft, maar om na te gaan of hij/zij

gemakkelijk of moeilijk letters oppikt. De toets wordt tweemaal in groep 2 afgenomen. Het is de bedoeling dat de kinderen aan het einde van groep 2 zo'n 15 letters kunnen benoemen. De leerkrachten van Het Kofschip houden goed de spraak- en taalontwikkeling, de stem, het mondgedrag en het gehoor in de gaten. Bij twijfel adviseert de leerkracht de ouders om contact op te nemen met de logopedist.

Wat doen de leerkrachten van groep 1 en 2 als een mogelijke achterstand in taalontwikkeling wordt gesignaleerd? Als er een duidelijke achterstand is (uitval op resultaten vanuit Kleuterplein en Kijk!) moet er extra begeleiding opgezet worden. Dit moet vastgelegd worden in een handelingsplan dat besproken wordt met de ouders en na een bepaalde periode geëvalueerd wordt. De begeleiding kan bestaan uit het volgen van het computerprogramma Bouw!

Voordat een oudste kleuter naar groep 3 gaat bespreekt de leerkracht met de collega van groep 3 de ontwikkeling van de geletterdheid aan de hand van de resultaten van de Kleuterplein en Kijk! en observaties. Aan de orde moet komen:

- Letterkennis
- Fonemisch bewustzijn (auditieve analyse en synthese, rijmen)
- Lezen/ schrijven
- Spraak-/ taalontwikkeling
- Woordenschat
- Dyslexie in de familie
- Eventuele handelingsplannen

10.10 BIJLAGE 10 – AANVULLLENDE INFORMATIE GROEP 3

In de eerste fase van groep 3 wordt het alfabetische principe met behulp van een systematische leesmethode stap voor stap uitgelegd. Op Het Kofschip wordt gebruik gemaakt van de taal/leesmethode Lijn 3 van uitgeverij Malmberg.

Leesproblemen in groep 3

In groep 3 wordt bij de meeste kinderen het fundament voor een goede leesvaardigheid gelegd. Om nauwkeurig en vlot te leren lezen, is het absoluut noodzakelijk dat kinderen het alfabetisch principe begrijpen, namelijk dat gesproken taal uit klanken bestaat en dat letters naar klanken verwijzen. Begrijpt het kind dit niet, dan heeft dit meestal ernstige gevolgen voor het leren lezen. Hieronder treft u enkele signalen aan:

Signalering lees- en spellingsproblemen in groep 3	
vaardigheid	Signaal
Fonemisch bewustzijn	• Analyseren van woorden ('hakken') in losse klanken verloopt traag en/of foutief. • Samenvoegen van losse klanken tot een woord ('plakken') verloopt traag en/of foutief. • Aangeven van positie van een klank in een woord lukt niet of verloopt moeizaam. • Hersynthetiseren van een woord als bepaalde klanken worden weggelaten of toegevoegd lukt niet of verloopt moeizaam.
Letterkennis	• Letters worden traag en/of foutief benoemd.
Lezen	• Woorden worden traag en/of fout gelezen. • Lang spellend lezen of vroeg radend lezen. • Lezen van teksten verloopt niet vloeiend.
Spellen	• Woorden worden traag en/of foutief gespeld. • Kennis van spellingsregels en –patronen worden niet goed toegepast. • Schrijfactiviteiten worden moeizaam/traag uitgevoerd. • Spellingsregels worden niet/moeizaam geautomatiseerd. • Fouten worden niet gecorrigeerd door de leerling zelf.

Belangrijk om te weten is dat zwakke lezers een decodeerprobleem hebben. Zij hebben moeite met het omzetten van een letterreeks in de corresponderende klankcode. Woorden worden traag en/of fout gelezen. De oorzaak ligt meestal in een zwak fonemisch bewustzijn of geringe letterkennis. Zij proberen dit te ondervangen door vast te houden aan een spellende en/of radende leesstrategie. Bij spellingsproblemen in groep ligt de oorzaak bij een zwak fonemisch bewustzijn (moeite met hakken, auditieve analyse) en bij problemen met de klank-letter-koppeling. Dit is dus een codeerprobleem.

Leerlingen spellen woorden fouten en/of traag en spreken vaak tijdens het schrijven de afzonderlijke klanken uit, wat er op wijst dat de klank-letterkoppeling nog niet is geautomatiseerd. Zwakke spellers schrijven bovendien dikwijls letterlijk op wat ze horen (fonemische strategie). Dit resulteert in veel spellingsfouten omdat het Nederlands vrij veel niet klankzuivere woorden kent. Daarnaast hebben de kinderen vaak moeite met de inprentingsstrategie; ze proberen de spelling van een volledig geschreven woordvorm te onthouden. Dit is een enorme belasting voor het geheugen. Bovendien

helpt de specifieke woordkennis hen niet bij het schrijven van soortgelijke woorden. Dit alles leidt er toe dat schrijfactiviteiten moeizaam verlopen

Hoe wordt op het Kofschip in groep 3 gesignaleerd?

Op Het Kofschip wordt in een doorgaande lijn getoetst. Om deze ontwikkeling goed in de gaten te houden worden de kinderen in groep 3 na ieder thema van de methode getoetst. Daarnaast zijn er vier belangrijke toetsmomenten die ieder specifieke informatie over de leesontwikkeling van de kinderen geven. Te weten:

- de herfstsignalering na thema 3 (oktober)
- de wintersignalering na thema 6 (januari)
- de lentesignalering na thema 9 (maart/april)
- De eindsignalering (juni)

Daarnaast worden de volgende toetsen afgenomen:

- AVI (Analyse van Individualiseringsvormen); leesteksten; Met behulp van de speciaal hiervoor ontwikkelde en gestandaardiseerde AVI-toets kan het leesniveau worden vastgesteld. Het gaat hier enkel over de technische leesvaardigheid en geeft dus geen indicatie over de mate waarin de lezer ook begrijpt wat hij leest.
- DMT (Drie-minuten-toets) (kaart 1 en 2 in januari, kaart 1, 2 en 3 aan het einde van het schooljaar) Hier ligt de nadruk op de snelheid waarmee leerlingen afzonderlijke woorden kunnen verklanken.
- Cito Spelling; De juiste schrijfwijze van mkm (medeklinker-klinker-medeklinker)-woorden met één lettergreep en mmkm-woorden en mkmm-woorden met één lettergreep worden getoetst.
- Cito Begrijpend Lezen (eind groep 3, allen voor die kinderen die AVI E3 hebben behaald)

Wanneer een kind op een leestoets een IV of V scoort wordt verder gediagnosticeerd met de toetsen uit “Diagnostiek voor Technisch lezen en Spellen” van Struiksmā en van der Leij. Deze toetsen worden afgenomen door de intern begeleider of leesspecialist. Er wordt gekeken wāār het leesprobleem zit. In overleg met de IB’er kan op dit moment kan ook begonnen worden met het geven van hulp op zorgniveau 3. Gekozen kan worden voor een gestructureerd interventieprogramma. Op Het Kofschip krijgen de kinderen die daar voor in aanmerking komen extra verlengde instructie. Dit bestaat uit het werken met het interventieprogramma ‘Connect Klanken en Letters’, ‘Connect Woordherkenning’ en ‘Connect Vloeiend en Vlot’ gedurende 3 keer per week 20 minuten voor een periode van 12 weken. Hier kan ook gekozen worden voor het computerprogramma Bouw!.

Na elk meetmoment worden de toetsen geanalyseerd en wordt er bekeken welk kind extra begeleiding nodig heeft. De diagnose hiervan gebeurt onder andere aan de hand van de toetsen van DTLAS (audana, audsynt en letterdictee). Deze hulp wordt vastgelegd in een individueel handelingsplan of groepsplan en besproken met ouders. Na ieder volgend meetmoment wordt gekeken of de begeleiding effect heeft gehad en of de hulp voortgezet moet worden. De handelingsplannen worden daarna eventueel bijgesteld. Een tussenmeting vindt plaats in april (icm lentesignalering). Er kan ook voor gekozen worden om de januari toets opnieuw af te nemen en de resultaten te vergelijken om te zien of de interventies succesvol zijn geweest.

We streven ernaar dat alle kinderen aan het eind van groep 3 teksten zelfstandig kunnen lezen op E3-niveau of hoger.

Wat doen de leerkrachten van groep 3 als een mogelijke achterstand in leesontwikkeling wordt gesignaleerd?

Voor vooral de kinderen die moeite hebben met de leerstof, is een systematische en duidelijke instructie (uitleggen, voordoen en begeleiding bij het toepassen) onontbeerlijk. Het geven van verlengde instructie is belangrijk: het is duidelijk dat risicolezers en zwakke lezers sneller leren bij meer intensieve instructie in een klein groepje met meer interactie dan alleen bij doorsnee groepsinstructie. Herhaling van de instructie en extra oefenen moeten tot gevolg hebben dat het kind weer volledig van het groepsniveau kan profiteren. Daarnaast volgen de leerkrachten het stappenplan voor risico-lezers en –spellers zoals beschreven in de bijlage 6.

10.11 BIJLAGE 11 – AANVULLENDE INFORMATIE GROEP 4

Vanaf groep 4 neemt de complexiteit van het lees-en spellingsproces toe. Bij de overgang van aanvankelijk technisch lezen naar voorgezet Technisch lezen rond de start van groep 4, verschuift de focus steeds meer van accuraat lezen naar het vloed en vloeiend lezen met begrip. Technisch en begrijpend lezen gaan hand in hand en een goed leesbegrip bevordert het technisch lezen. Als leerlingen weten hoe zij gebruik kunnen maken van de betekenis (semantiek) en zinsbouw (syntax) zullen zij teksten makkelijker ontsleutelen en begrijpen. Er wordt ook gelet op de leesmotivatie. Leerlingen zien het belang van lezen en schrijven in. Het uiteindelijke doel is dat alle leerlingen aan het eind van de basisschool geschreven taal kunnen en willen gebruiken om informatie te verwerken en kennis te verwerven om zo hun intellectuele mogelijkheden verder uit te breiden.

Op Het Kofschip wordt in groep 4 voor de leesontwikkeling geen gebruik gemaakt van een methode. Dit komt er waarschijnlijk schooljaar 2020-2021 wel aan. Tot die tijd zetten de leerkrachten verschillende leesmotiverende activiteiten en teksten in. Voor het vak begrijpend lezen wordt de methode ‘Nieuwsbegrip’ van de CED groep gevolgd. Voor de vakken taal en spelling wordt de methode ‘Taal op maat en Spelling op maat’ van uitgeverij Noordhoff gehanteerd.

We streven ernaar dat alle kinderen aan het eind van groep vier teksten zelfstandig kunnen lezen op E4-niveau of hoger.

Leesproblemen en spellingsproblemen in groep 4

Het leerproces van een zwakke lezer kenmerkt zich door het hanteren van een spellende leesstrategie, een radende leesstrategie of (en dat komt eigenlijk het meest voor) een combinatie van beide. Een spellende leesstrategie heeft in het begin van groep 3 nut, maar zou eind groep 3 niet meer nodig hoeven te zijn. Het vasthouden aan deze strategie leidt tot een laag leestempo en soms ook tot leesfouten.

Leerlingen die een radende leesstrategie hanteert probeert op grond van de betekenis te gissen naar het volgende woord. Dit leidt vaak tot leesfouten zoals het overslaan van woorden. Dit kan het gevolg zijn van een instructie die te snel heeft aangestuurd op versnellen van het leestempo. De lees-en spellingvaardigheid wordt in groep 4 uitgebreid en verdiept en de aandacht verschuift steeds meer van leestechiek naar leesbegrip.

Bij sommige kinderen in groep 4 komen, al dan niet in combinatie met leesproblemen, spellingproblemen voor. De oorzaak hiervan kan liggen op het vlak van gebrekkige kennis van de klank-tekenkoppeling, beperkte kennis van spellingregels of onvoldoende inslijping van bepaalde schrijfwijzen. Omdat woorden vaak traag gespeld worden, verlopen ook de schrijfactiviteiten traag. De leerlingen hebben vaak moeite om de spellingregels toe te passen in hun eigen teksten en vinden

het bovendien lastig om hun eigen spellingfouten te herkennen en te verbeteren. Ook hebben deze leerlingen vaak moeite met begrijpend lezen en schrijven. Als het technisch lees- en schrijfproces nog zoveel aandacht vraagt, is het moeilijk om de lijn van een verhaal vast te houden.

Hoe wordt er in groep 4 op Het Kofschip gesignaleerd

Binnen de taal- en spellingmethode worden de leerlingen na ieder blok getoetst waarbij de uitslagen zorgvuldig worden bekeken. Daarnaast worden de vorderingen gevolgd door de Cito toetsen die in januari en juni worden afgenomen:

- AVI (Analyse van Individualiseringsvormen); leesteksten; Met behulp van de speciaal hiervoor ontwikkelde en gestandaardiseerde AVI-toets kan het leesniveau worden vastgesteld. Het gaat hier enkel over de technische leesvaardigheid en geeft dus geen indicatie over de mate waarin de lezer ook begrijpt wat hij leest.
- DMT (kaart 1, 2 en 3) (Drie-minuten-toets); Hier ligt de nadruk op de snelheid waarmee leerlingen afzonderlijke woorden kunnen verklanken.
- Cito Spelling; De juiste schrijfwijze van woorden worden getoetst.
- Cito Begrijpend Lezen
- PI-dictee

Na elk meetmoment worden de toetsen geanalyseerd en wordt er bekeken welk kind extra begeleiding nodig heeft. Deze hulp wordt vastgelegd in een individueel handelingsplan of groepsplan en besproken met ouders. Na ieder volgend meetmoment wordt gekeken of de begeleiding effect heeft gehad en of de hulp voortgezet moet worden. De handelingsplannen worden daarna eventueel bijgesteld.

Het Screeningsinstrument Dyslexie voor groep 4 tot en met 8 wordt ingezet wanneer leerlingen moeite hebben met spellen en/of technisch lezen en mogelijk dyslectisch zijn. Deze toets wordt door de IB'er afgenomen. Afhankelijk van de uitkomst kunnen deze leerlingen naar de zorg doorverwezen worden, waar de diagnose dyslexie kan worden gesteld.

Wat doen de leerkrachten van groep 4 als een mogelijke achterstand in leesontwikkeling wordt gesignaleerd?

Bij leerlingen met onvoldoende lees- en/of spellingprestaties moet het onderwijsaanbod worden geïntensiveerd. Deze leerlingen hebben behoefte aan extra herhaling van de leerstof en soms is het nodig de leerstof in kleine stapjes aan te bieden. Dit betekent meer instructie, in de vorm van verlengde instructie, meer leertijd en meer oefentijd, zodat de leerling meer gelegenheid krijgt zich de stof eigen te maken en deze te automatiseren. Voorkomen moet worden dat het verschil tussen de zwakke lezers/ spellers en de rest van de groep groter wordt. Om leerlingen gelegenheid te geven extra te oefenen gebruiken de leerkrachten aanvullende materialen vanuit de methode. Deze materialen sluiten direct aan bij de lesstof uit de reguliere les. Met vermoedelijke dyslectische leerlingen, wordt drie keer per week met de interventiemethode Connect gelezen en worden de taal/spellinglessen samen gemaakt (intensieve groep). Tot midden groep 4 kan ook het computerprogramma Bouw! ingezet worden.

De leerkrachten volgen het stappenplan voor risico-lezers en –spellers zoals beschreven in [bijlage 7](#).

10.12 BIJLAGE 12 – AANVULLENDE INFORMATIE BOVENBOUW

In de hogere groepen gaat de ontwikkeling in technisch lezen door, maar in een beduidend lager tempo dan in groep 3 en 4. De snelheid waarmee leerlingen woorden herkennen neemt niet meer veel toe en ook kunnen leerlingen de meeste woorden accuraat herkennen. De aandacht verplaatst zich steeds meer van de techniek van het lezen naar het lezen met begrip van verschillende tekstsoorten.

Ook de ontwikkeling van de spellingvaardigheid gaat door in de groepen 5 t/m 8. De kinderen leren de regels van de werkwoordspelling en zijn redelijk in staat om leenwoorden correct te spellen. Niet alleen op woordniveau, maar ook op tekstniveau breidt hun vaardigheid uit. Ze kunnen interpuncties toepassen, onderkennen hun spellingfouten in zelfgeschreven teksten en ontwikkelen een attitude voor correct schriftelijk taalgebruik.

Naast het technisch kunnen ontsleutelen en begrijpen van een tekst met behulp van een scala aan vaardigheden en strategieën, spelen ook affectieve en sociale aspecten een belangrijke rol bij het lezen van een tekst. Daarbij staat de leesmotivatie in de schijnwerpers.

Ook de interesse en het inzicht van lezen en schrijven nemen toe. Leerlingen gaan het persoonlijk en maatschappelijk belang van goed kunnen lezen en spellen steeds sterker ervaren en krijgen beter inzicht in welke informatiebronnen ze kunnen gebruiken om hun kennis over de wereld te vergroten. Op Het Kofschip is er voor technisch lezen nog geen methode. De leerkracht bepaald wat de klas nodig heeft. Wel zijn de teksten op het juiste AVI-niveau.

Voor het vak begrijpend lezen wordt de methode ‘Nieuwsbegrip’ van de CED groep gevolgd. Voor de vakken taal en spelling wordt de methodes ‘Taal op maat’ en ‘Spelling op maat’ van uitgeverij Noordhoff gehanteerd.

Aan het eind van groep 6 lezen de meeste leerlingen op E6 niveau. Zij kunnen dan wat betreft de technische kant van het lezen vrijwel alle teksten aan. Het streven is om alle leerlingen aan het eind van groep 8 AVI Plus te laten halen.

Leesproblemen en spellingsproblemen in groep 5 t/m 8

Helaas worden niet alle dyslectische kinderen op jeugdige leeftijd als zodanig herkend. Kinderen kunnen dyslexie op allerlei manieren compenseren juist door hun intelligentie. Zij proberen bijvoorbeeld hele woordbeelden te onthouden. Zij steunen dan bij het lezen op hun visueel geheugen. Het lijkt dan of ze verklankend lezen, maar na verloop van tijd blijkt het lezen te berusten op visuele inprenting. Ook kunnen fonologisch zwakke kinderen hun problemen met het verklanken wat compenseren en camoufleren door te steunen op hun grote woordenschat en hun kennis van de wereld. Hierdoor zijn zij vaardig in het hanteren van de context-leesstrategie en begrijpen ze toch wat er in een tekst staat. Spellingproblemen kunnen bij deze kinderen wel hardnekkig aanwezig blijven.

Hoe wordt er in groep 5 t/m 8 op Het Kofschip gesignaleerd

Binnen de taal-, spellingmethode worden de leerlingen na ieder blok getoetst waarbij de uitslagen zorgvuldig worden bekeken. Daarnaast worden de vorderingen gevolgd door de Cito toetsen die in januari en juni worden afgenomen:

- AVI (Analyse van Individualiseringsvormen); leesteksten; Met behulp van de speciaal hiervoor ontwikkelde en gestandaardiseerde AVI-toets kan het leesniveau worden

vastgesteld. Het gaat hier enkel over de technische leesvaardigheid en geeft dus geen indicatie over de mate waarin de lezer ook begrijpt wat hij leest.

- DMT (kaart 1, 2 en 3) (Drie-minuten-toets); Hier ligt de nadruk op de snelheid waarmee leerlingen afzonderlijke woorden kunnen verklanken.
- Cito Spelling; Naast het toetsen van de juiste schrijfwijze van woorden wordt hier ook het onderdeel werkwoordspelling getoetst.
- Cito Begrijpend Lezen

Na elk meetmoment worden de toetsen geanalyseerd en wordt er bekeken welk kind extra begeleiding nodig heeft. Deze hulp wordt vastgelegd in een individueel handelingsplan of groepsplan en besproken met ouders. Na ieder volgend meetmoment wordt gekeken of de begeleiding effect heeft gehad en of de hulp voortgezet moet worden. De handelingsplannen worden daarna eventueel bijgesteld.

Het PI-dictee wordt eventueel naar aanleiding van de geanalyseerde Cito toetsen in overleg met de IB'er afgenomen.

Het Screeningsinstrument Dyslexie voor groep 4 tot en met 8 wordt ingezet wanneer leerlingen moeite hebben met spellen en/of technisch lezen en mogelijk dyslectisch zijn. Deze toets wordt door de IB'er afgenomen. Afhankelijk van de uitkomst kunnen deze leerlingen naar de zorg doorverwezen worden, waar de diagnose dyslexie kan worden gesteld.

Bij leerlingen met een dyslexieverklaring worden eventueel (in overleg met IB'er) de toetsen van begrijpend lezen voorgelezen of wordt er gebruik gemaakt van IntoWords. Dit wordt altijd vermeld in het leerlingvolgsysteem.

Wat doen de leerkrachten van groep 5 t/m 8 als een mogelijke achterstand in leesontwikkeling wordt gesignaleerd?

Leerlingen met lees-en/of spellingproblemen in de bovenbouw hebben behoefte aan extra herhaling van de leerstof om nieuwe lees- en spellingmoeilijkheden aan te leren of om eerder verworven kennis te onderhouden. Dit betekent meer instructie, meer leertijd en meer oefentijd, zodat de leerling meer gelegenheid krijgt zich de stof eigen te maken en deze te automatiseren. Daarbij wordt het Ralfi-lezen ingezet. Kinderen met een dyslexieverklaring worden begeleid in overleg met de behandelaar van het kind. Ouders worden hiervan op de hoogte gesteld. Ouders worden bij de behandelingen van de behandelaar betrokken. In de meeste gevallen zullen zij oefenpartner zijn van het kind. Scholen worden door de behandelaar geïnformeerd. Bij voorkeur wordt er samengewerkt in de driehoek school-ouder-specialist, met het kind centraal.

Indien een kind in aanmerking komt voor extra hulpmiddelen, compenserende maatregelen of dispenserende maatregelen.

Compenserende maatregelen: Dit zijn maatregelen die de nadelige gevolgen van de lees en/of spellingproblemen kunnen beperken of zelfs wegnemen. Bijvoorbeeld een spellingcontrole op de computer of een ander hulpmiddel zoals IntoWords

Dispenserende maatregelen: Deze houden in dat een kind ontheffing krijgt van bepaalde opdrachten. Zo kunnen bepaalde toetsen mondeling worden afgenomen in plaats van schriftelijk.

Leerlingen met een dyslexieverklaring leggen afspraken over het gebruik van eventuele hulpmiddelen, vast op een dyslexiekaart ([zie bijlage 2](#)). De dyslexiekaart ligt in de klas zodat invallers

de dyslexiekaart makkelijk kunnen doorlezen. De kaart gaat met de leerling mee naar de volgende groep. Aan het begin van ieder schooljaar wordt opnieuw bekeken of de afspraken nog van toepassing zijn.

Deze hulpmiddelen en maatregelen moeten ervoor zorgen dat de leerlingen bij de overige vakken zo min mogelijk hinder ondervinden van hun lees-/spellingproblemen.

Als het uitbreiden van instructie- en oefentijd niet voldoende is om de leesvaardigheid te verbeteren, is, indien dit mogelijk is, verdere intensivering van het onderwijs noodzakelijk. Leerkracht en intern begeleider stemmen met elkaar af wat de inhoud van de extra begeleiding is en hoe deze hulp systematisch wordt opgebouwd. De interventie is geen vervanging van de gewone lees- of spellingles, maar is daarop een aanvulling (zorgniveau 2). Het streven is om vanaf zorgniveau 3 per week 3x 20 minuten extra instructie- en oefentijd in te plannen. De interventie kan in een een-op-een situatie of in kleine groepjes plaatsvinden. Dit wordt beschreven in een groepsplan of individueel handelingsplan.